

**UNIVERSITATEA DIN PITEȘTI
FACULTATEA DE TEOLOGIE, LITERE, ISTORIE ȘI
ARTE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOLOGIE**

**DIMENSIUNI LINGVISTICE, STILISTICE
ȘI PRAGMATICE ÎN DISCURSUL
DRAMATIC LA ION LUCA CARAGIALE**

- REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT -

**Coordonator științific:
prof. univ. dr. Ștefan Găitănar**

**Doctorand:
Moldovan Anda-Elena**

**PITEȘTI
- 2017 -**

CUPRINS

I. Introducere.....	3
II. Genuri de discurs.....	9
1. Accepții ale noțiunii de discurs.....	9
2. Discursul teatral.....	11
3. Dimensiunea argumenatativă a discursului.....	13
4. Discursul politic.....	14
4.1. Dimensiunea argumenatativă a discursului politic.....	16
5. Organizarea textuală a discursului politic al personajelor.....	22
5.1. Accepții ale noțiunii de text.....	28
5.2. Monologul.....	32
5.3. Conversația.....	49
6. Discursul de dragoste.....	51
6.1. Dimensiunea argumentativă a discursului de dragoste: argumentarea pasională.....	53
7. Organizarea textuală a discursului de dragoste.....	55
7.1. Conversația.....	55
7.2. Monologul.....	59
7.3. Eterogenitatea textuală: dialogul cu replici narrative.....	60

8. Eterogenitatea discursivă.....	61
8.1. Discursul de dragoste și genul epistolar.....	61
8.2. Discursul politic și genul epistolar.....	66
8.3. Discursul politic și genul publicistic.....	68
9. Politețea	70
9.1. Politețea în comedii.....	73
9.2. Studiu de caz: transgresarea regulilor de politețe în discursul politic la Farfuridi și Cațavencu.....	76
III. Particularități fonetice, lexico-gramaticale și pragmatilistice în discursul personajelor.....	84
1. Specificul comunicării teatrale.....	86
2. Particularități fonetice și lexicale în discursul politic și de dragoste.....	86
3. Factorii constitutivi ai textualității.....	93
3.1. Transgresări la nivelul corenței, coeziunii și conexității în discursul politic.....	103
3.2. Transgresări la nivelul corenței, coeziunii și conexității în discursul de dragoste.....	121
3.3. Nivelul stilistic și pragmatic în discursul politic.....	126
3.4. Nivelul stilistic și pragmatic în discursul de dragoste.....	134
4. Receptarea textului.....	140
IV. Personajul dramatic.....	148

1. Conceptul de personaj dramatic.....	148
2. Ipostaze ale personajului dramatic:	
actor, rol, actant.....	151
2.1. Individualizarea personajului prin nume.....	152
3. Structura de adâncime: modelul actanțial.....	153
3.1. Modelul actanțial în piesa <i>O scrisoare pierdută</i>	154
3.2. Modelul actanțial în piesa <i>O noapte furtunoasă</i>	155
3.3. Modelul actanțial în piesa <i>D-ale carnavalului</i>	155
3.4. Modelul actanțial în piesa <i>Conul Leonida față cu reacțiunea</i>	156
4. Raporturi actanțiale și actoriale.....	156
4.1. Distincția actant / personaj.....	156
4.2. Relații între actanți.....	157
5. Reguli de derivare.....	160
5.1. Relația a fi-a părea.....	160
5.2. Relația activ-pasiv.....	164
V. De la Caragiale la Ionesco.	
Comicul și absurdul.....	165
1. Intertextul operei dramatice a lui Caragiale.....	165
2. Comicul și absurdul.....	166
2.1. Conceptul de comic.....	166
2.2. Absurdul și Teatrul absurdului.....	167
3. Absurdul la Ionesco.....	168
3.1. Destructurarea structurilor dramatice.....	168

3.2. Raționamentul absurd.....	170
3.3. Comicul.....	171
4. Studiu de caz <i>Cântăreața cheală</i> : Transgresări ale codurilor textuale și legilor discursului.....	171
4.1. Coduri și grile de lectură.....	171
4.2. Transgresări la nivelul coerenței textuale.....	172
4.3. Transgresări la nivelul coeziunii textuale.....	173
4.4. Conexitatea – comportamentul aberant al conectorilor.....	175
5. Studiu de caz <i>Lecția</i> : transgresări ale regulilor de politețe.....	175
5.1. Relația elev - bună (relație complementară non-ierarhică).....	176
5.2. Relația profesor-bună (relație complementară și ierarhică).....	176
5.3. Relația elevă – profesor (relație complementară și ierarhică).....	178
VI. Concluzii.....	180
VII. Bibliografie.....	186

DIMENSIUNI LINGVISTICE, STILISTICE ȘI PRAGMATICE ÎN DISCURSUL DRAMATIC LA ION LUCA CARAGIALE

Cuvinte-cheie: discurs teatral, comicul, legi ale discursului, reguli de politețe, coduri textuale

Rezumat

Lucrarea și-a propus să analizeze dimensiunea comică a discursului dramatic caragialian, prin identificarea genurilor de discurs dominante și a tipologiilor textuale corespunzătoare, în cadrul cărora am analizat mărcile proprii ale discursului personajelor. Am urmărit constituirea discursului teatral în cadrul general al discursului ca practică socială, ca limbaj în interacțiune și am analizat specificitatea acestuia și implicațiile asupra receptării și interpretării textelor.

În elaborarea lucrării am avut în vedere:

- a. identificarea genurilor discursive predominante și analiza tipurilor de organizare textuală ale acestora;
- b. analiza comunicării literare pentru identificarea diferitelor niveluri enunțiative ale discursului teatral și

identificarea particularităților lingvistice din discursul personajelor la diferitele niveluri de constituire a textualității;

c. identificarea și analiza nivelului actanțial al textelor;

d. analiza personajului și identificarea particularităților de construcție la nivelul de adâncime și de suprafață al textului, precum și relația care se stabilește între personaj, rol, actor, actant;

e. identificarea codurilor literare ce regizează receptarea textului și a tipului de relație ce se stabilește între autor și lector.

Dimensiunea teoretică a lucrării a avut ca suport lucrări din domeniul lingvisticii structurale, lingvisticii textuale, semanticii interpretative, teoriei argumentației, esteticii și criticii literare.

Una dintre premisele de la care am pornit a fost cea legată de modalitatea principală de realizare a comicului și anume abaterile de la legile discursului și de la regulile sociale, care guvernează conduita ce se înregistrează la nivelul discursului personajelor. În acest scop, am avut în vedere lucrări care studiau condițiile producerii textelor și a proprietăților care definesc textualitatea, lucrări aflate la granița diferitelor discipline precum transfrasticul, teoria argumentației, teoria discursului, analiza conversațională,

lingvistică textuală, pragmatica lingvistică. Ne-am oprit asupra cercetărilor întreprinse de Ducrot pe terenul analizei discursului, asupra cercetărilor lui Maingueneau și Adam în domeniul lingvisticii discursive și textuale, ale lui Olbrecht-Tyteca, Grice, Anscombe și Ducrot în domeniul argumentării, ale lui Stasi în domeniul transfrasticului, ale lui Kerbrat-Orecchioni și Goffman în analiza conversațională și în studiul interacțiunilor sociale prin studiul asupra politeții.

Pentru analiza structurilor semantice ale nivelului de adâncime am consultat lucrări de inspirație structuralistă precum *Logica povestirii*, *Semantica structurală*, articole de sintaxă narativă scrise de Roland Barthes și Tzvetan Todorov.

Am folosit pentru analiza discursul teatral, care interesează domeniul analizei conversaționale prin faptul că în discursul personajelor sunt simulate interacțiuni din viața cotidiană, cercetările întreprinse de Kerbrat-Orecchioni. Pentru a analiza procedeele lingvistice de realizare a comicului de limbaj ne-am propus să identificăm natura transgresiunilor care se înregistrează la diferitele niveluri ale textului, având în vedere distincția clasică formulată de Morris în semantică, sintaxă și pragmatică. Pentru a atinge acest obiectiv, ne-am raportat la studiile asupra maximelor conversaționale, legilor discursului și strategiilor politeții elaborate de Grice, Ducrot, Kerbrat-Orecchioni, Goffman.

Totodată, ne-am raportat la studiile care abordau problema identificării unor condiții pentru definirea textului și a textualității aparținând lui Beaugrande și Dressler, Petöfi și Sözer, Emanuel Vasiliu.

Studiul teatrului și al textului literar se fundamentează pe teoria receptării. Prin instituirea unor relații de suprapunere a nivelurilor enunțiative am analizat relația dintre cititor și autor, având în vedere competențele literare guvernate de coduri. Am avut în vedere constituirea relațiilor de transtextualitate definite de Gentte, precum și teoria intertextualității rafinată de Kristeva.

Pentru situarea lui Caragiale în contextul literar al epocii, pentru fixarea coordonatelor esențiale ale operei sale în cadrul literaturii române și universale, ne-am raportat la analizele realizate de critica literară de-a lungul vremii.

Printre metodele și procedeele de cercetare folosite se numără metoda descriptivă prin care au fost observate abaterile la nivel fonetic și lexical, semantic și gramatical (la nivelul coerenței și coeziunii), întâlnite în discursul personajelor, și compararea, confruntarea și gruparea diferitelor fenomene întâlnite la nivel discursiv și textual, în raport cu discursul unei anumite categorii de personaje sau cu discursul autorului. De asemenea, s-a folosit metoda comparativă pentru studierea contextului literar în care înscrie

teatrul lui Caragiale în literatura română și universală, pentru identificarea și compararea similitudinilor cu alți autori, plasați în relație de descendență sau de posterioritate.

Cercetările făcute se doresc a fi o abordare a discursului comic din teatrul caragalian din perspectiva disciplinelor moderne care studiază fenomene lingvistice ce se situează dincolo de granițele frazei, precum lingvistica textuală, analiza conversațională, analiza discursivă, teoria argumentației.

Primul capitol studiază particularitățile principalelor genuri de discurs care se conturează în discursul personajelor: discursul politic și discursul de dragoste și analizează modul în care acestea sunt structurate la nivelul secvențelor textuale, dar și fenomenele de eterogenitate discursivă și textuală. De asemenea, primul capitol analizează dimensiunea inerent argumentativă a genurilor de discurs identificate, prin studiul specificității strategiilor argumentative și a tipurilor de argumente folosite de personaje.

În cadrul discursului teatral se observă constituirea ca discursuri dominante a discursului politic și a discursului de dragoste, ambele având o componentă argumentativă inerentă prin dimensiunea perlocutorie a acestora și anume a convinge în primul caz alegătorii de justetea tezei susținute în vederea

obținerii voturilor acestora și în al doilea caz de a-l persuadea, de a-l seduce pe celălalt.

Discursul politic prezintă, ca forme de organizare textuală, monologul cu subspeciile monolog adresativ, solilocviul, aparté și dialog cu replici narative și conversația, întâlnindu-se în piesele *O scrisoare pierdută*, *O noapte furtunoasă* și *Conul Leonida față cu reacțiunea*. Se caracterizează prin exploatarea tuturor resurselor limbii, pentru a evidenția stereotipia limbajului politicianului demagog, care este incapabil să se exprime din cauza lipsei de onestitate. Din acest motiv; limbajul său este puternic codificat până la caricaturizare. Organizarea defectuoasă a discursului relevă carențe logice. Pentru a convinge, aceștia fac uz de strategii vizând subminarea adversarului sau folosirea unor scenarii hipercodificate retoric și stilistic, despre care cred că dau rezultate precum patriotismul, antisemitismul, originea latină.

Discursul de dragoste este un tip comunicațional ce are la bază intenția de a exprima în mod direct sau indirect sentimentul de dragoste, actualizând cu preponderență funcțiile expresivă, conativă, fatică și poetică. Efectul perlocuționar scontat este seducerea celuilalt. În acest scop, interlocutorii folosesc strategii de persuasiune diferite, de la argumente bazate pe afecte până la amenințări. Discursul de

dragoste e prezent în comedii prin genuri discursive precum conversația, declarația de dragoste și scrisoarea de dragoste, având organizări textuale specifice și înscriindu-se într-o serie de opoziții: oral-scris, liber-organizat, autentic-hipercodificat.

Cunoașterea / recunoașterea genului discursiv de către personaje este o condiție esențială a înțelegerii globale a discursului. Nerecunoașterea genului discursiv creează probleme de comprehensiune și implicit de coerență, care generează efectul de comic, așa cum se întâmplă în scena întâlnirii dintre Rică și Veta, care are la bază procedeul quiproquo-ului. Astfel, Rică intenționează să facă o declarație de dragoste, care, neînțeleasă, este interpretată de interlocutoarea sa prin apelul la scenariul jafului.

O altă problematică este constituită de eterogenitatea discursivă și textuală. Prima ia naștere fie din intenția argumentativă în cazul introducerii în discurs a aforismelor, fie din preferința pentru anumite genuri de discurs precum genurile epistolar și jurnalistic. Eterogenitatea textuală este reprezentată de procedeul dialogului cu replici narative având ca scop oralitatea și crearea efectului de autenticitate.

Al doilea capitol prezintă analiza discursului personajelor ce se individualizează în raport cu stilul neutru al autorului din didascalii. Analiza a fost realizată pentru fiecare nivel textual în parte, respectiv fonetic și lexical, semantic și

gramatical, stilistic și pragmatic. Scopul este degajarea particularităților de exprimare ale personajelor în funcție de categoria socială, de vârstă sau de cultură, precum și de genurile discursive actualizate

Discursul teatral se caracterizează prin eterogenitate enunțiativă. Se constituie două niveluri textuale distincte: primul nivel are în vedere enunțarea imediată a autorului și conține totalitatea didascalilor (indicații scenice, nume de locuri, nume de personaje), iar enunțarea mediată a unui personaj care conține ansamblul dialogului, incluzând, de asemenea, monologul.

La nivel lingvistic, cele două niveluri enunțiative prezintă particularități distincte ca urmare a intenționalității artistice. Finalitatea este scoaterea în relief a limbajului distinct al personajelor ca modalitate de caracterizare vizând satira socială și parodia în raport cu limbajul neutru al autorului. În funcție de cele două tipuri dominante de discurs: discursul politic și discursul de dragoste am izolat particularitățile fonetice și lexicale din vorbirea fiecărui personaj, apoi le-am comparat cu cele ale altor personaje, pentru a identifica asemănările și diferențele create de statutul social, mediul social și vârsta interlocutorilor. Comical de limbaj apare atât la nivel microstructural, în fonetică, lexic și gramatică, cât și la nivel macrostructural, în probleme ce țin

ce coerența și coeziunea textuală. Comicul conferă textului un accentuat caracter realist, astfel încât fiecare categorie socială este individualizată prin limbaj. Abaterile de la normă constituie un mijloc de caracterizare a personajelor, în raport cu limbajul neutru al autorului.

Se remarcă în discursul politic, la nivel fonetic, predominanța fenomenului de iotacizare a verbelor, iar la nivel lexical pe de o parte, utilizarea neologismului, în special de origine franceză, la intelectuali și înalți responsabili precum Farfuridi, Cațavencu, Rică Venturaino, Trahanache, Tipătescu, iar pe de altă parte a cuvintelor din fondul vechi la personaje aparținând micii burghezii sau având vârstă înaintată precum Jupân Dumitrache, Ipingescu, Leonida, Efimița.

În discursul de dragoste se remarcă, la nivel fonetic, fenomenul de iotacizare a verbelor, iar la nivel lexical predominarea cuvintelor din fondul vechi și a expresiilor populare alături de folosirea improprie a neologismului mai ales la nivelul personajelor, fără pretenții de cultură, care apar mai ales în piesa *D-ale carnavalului*. Excepție face Rică Venturiano care are un lexic alcătuit în majoritate din neologisme de origine franceză și italiană.

La nivelul coerenței și coeziunii, se observă transgresări importante mai ales în discursul politic, având ca

scop critica politicianului demagog și a discursului lipsit de esență al acestuia. Coerența depinde de condițiile de interpretarea a unei suite de enunțuri în funcție de un context dat. Numai judecata receptorului permite evaluarea adecvării textului la situația de enunțare. Actul de limbaj va fi considerat coerent sau nu în funcție de o așteptare, de o cerere de informație mai mult sau mai puțin precisă. Coerența este legată de scripturile sau scenariile actualizate de text.

Spre deosebire de coerență care se bazează pe interpretabilitate, coeziunea are la bază relațiile semantice și lingvistice dintre enunțuri. Dimensiunea coezivă este dată de înlățurile sintactice, de reluările anaforice, de recurențe tematice sau referențiale, de organizarea temporală. Ansamblul relațiilor lingvistice marcate cu ajutorul conectorilor asigură conexitatea enunțurilor.

În discursul politic, la nivelul coerenței am observat ruperea coerenței tematice având ca sursă etimologia populară, disimilarea, neconcordanța opiniilor formulate de personaje cu scriptul și cunoașterea enciclopedică, resemnatizarea unor termeni. La nivelul coerenței referențiale, prin procedeul comic quiproquo, se creează confuzie la nivelul înțelegerii mesejaului de către personaje, așa cum se întâmplă în scena discuției dintre Trahanache și Dandanache în care fiecare vorbește despre altceva.

La nivelul coeziunii, se remarcă drept abateri contradicția ca urmare a echivalării unor termeni diferiți sau seme opuse, contradicția dintre comportamentul verbal, nonverbal și paraverbal, absența progresiei tematice prin truisme, tautologii, chiasm, ticuri verbale, construcții anacolitice și redundante, fenomenul de dezacord dintre subiect și predicat, construcțiile eliptice și enumerațiile excesive care creează dezordine logică prin aglomerare.

La nivelul conexității, am analizat comportamentul conectorilor *dar* și *ori*, care apar mai ales în discursul candidaților la funcția de deputat, Farfuridi și Cațavencu. Conectorii se desemantizează, încetează să exprime raporturi logice între enunțuri.

În discursul de dragoste, la nivelul coerenței, apare dislocarea tematică din nerecunoașterea genului de discurs ca urmare a quiproquo-ului. Astfel, Veta, confundată de Rică cu Zița, nu recunoaște genul discursiv al declarației de dragoste făcute de Rică, pe care o interpretează conform scenariului jafului. La nivelul coerenței referențiale apar quiproquo-ul și travestiul, precum și ambiguitatea semantică având drept surse omonimia și metaforizarea.

Coeziunea este afectată, ca și în cazul discursului de dragoste, de fenomene precum alăturări paradoxale, construcții redundante, ticuri verbale, construcții anacolitice

și redundante, fenomenul de dezacord dintre subiect și predicat, construcțiile eliptice.

La nivelul conexității, se remarcă folosirea conectorilor *dar, ori și dacă* cu valoare argumentativă.

La nivel stilistic și pragmatic, în discursul politic, se observă hipercodificarea stilistică prin structuri sapiențiale, maxime, proverbe și zicerile, referințe culturale și sociale, scenarii intertextuale precum afirmarea mândră a originii latine, suveranitatea poporului, democrația, libertatea, care scot în evidență artificializarea limbajului. În discursul de dragoste, se remarcă, alături de locurile comune, îmbinarea registrelor stilistice, având ca finalitate satira. Pentru a marca contrastul dintre esență și aparență este folosită ironia, care apare intradiscursiv la nivelul discursului personajelor și extradiscursiv, marcând relația de complicitate dintre autor și cititor.

Reperarea intențiilor artistice se face de către cititor pe baza competenței sale literare, prin descoperirea semnificațiilor grație indiciilor conținute de codurile literare.

Al treilea capitol are în vedere identificarea modelului actanțial al textelor analizate și evidențierea eventualelor elemente de similitudine dintre acestea, precum și analiza personajelor și stabilirea particularităților acestora și a tipurilor de relații pe care le întrețin. Am întreprins o analiză

a personajelor, ținând cont de nivelul textual la care apar, respectiv în structura de adâncime sau în structura de suprafață.

La nivelul actanților, am observat problematica suscitată de personajul literar în lucrările teoretice. Am întreprins o clasificare pornind de la nivelul de adâncime, nivelul actanților, spre nivelul de suprafață al personajelor, actorilor și rolurilor. Personajul se definește prin iluzia referențială conferită de încarnarea personajului de către comedian și prin nume, iar, lingvistic, prin faptul că este subiectul unui discurs. El este individualizat din punct de vedere semiotic printr-un număr de caracteristici comune împărtășite parțial sau total cu alte personaje din același text sau din alte texte și prin nume. La Caragiale se observă corelația dintre numele personajului și tipul reprezentat din punct de vedere al caracterului, al clasei sociale, al etniei și al rolului social jucat în piesă. În maniera esteticii clasicist-realiste, s-a observat că personajele sunt tipuri umane și, prin urmare, ilustrează în linii generale lumea din care provin și anume mica burghezie românească din secolul al XIX-lea. Ele întruchiează însă defecte general umane, astfel încât transcend epoca lor. Distincția actant / personaj ilustrează contrastul dintre aparență și esență din comedii. Se observă faptul că personajele migrează de la o categorie actanțială la alta.

Relațiile între actanți sunt dorința de putere politică sau dorința amoroasă, raportul de comunicare (confidența sau destăinuirea de informații) și raportul de participare (ajutor sau opoziție). Acestea sunt guvernate de două tipuri fundamentale de relații: a fi- a părea, activ-pasiv.

Pornind de la modelul actanțial propus de Greimas și rafinat prin cercetările ulterioare, am identificat structurile primare care stau la baza comediilor. Am observat că Destinatarul D1, care pune în mișcare acțiunea, este unul abstract și anume ambiția politică a subiectului Cațavencu în piesa *O scrisoare pierdută*, ambiția familială a subiectului Jupân Dumirache care, pe tot parcursul piesei, este deosebit de vigilent față de *onoarea de familist*, dorința de răzbunare a Miței și a lui Pampon în *D-ale carnavalului*, înșelați de amanții lor sau de frica ce îi determină pe Leonida și Efimița să-și plănuiască evadarea la Ploiești. Pe parcurs, au loc reorganizări ale personajelor determinate de relațiile a fi - a părea, activ-pasiv. Astfel, Cațavencu devine din șantajist victimă a șantajului, onoarea lui Dumitrache rămâne pătată de omul său de încredere, Chiriac, Nae Girimea din obiectul răzbunării devine salvator grație scenariului gândit de Iordache, iar Leonida și Safta află că revoluția era în realitate un chef.

Textele comunică prin nuclee semantice comune, fiind relaționate prin intertextualitate internă, ceea ce conduce la constituirea unei viziuni schematice în care reacțiile și implicit discursul personajelor sunt ușor de anticipat și la constatarea unor relații de filiație sau chiar de interșanjabilitate între personaje. Se poate observa că Nae Cațavencu și Dandanache îndeplinesc același rol și anume de a șantaja, folosind un bilet de dragoste pierdut, Trahanache și Dumitrache sunt soții înșelați de oamenii lor de încredere, respectiv Tipătescu și Chiriac, Pampon și Crăcănel sunt victime ale înșelării de către iubite. Personajele se definesc prin rol, constituindu-se în tipuri caracterologice împărțășind același tip de discurs. Se constituie categoria omului politic din care fac parte Cațavencu, Farfuridi, Trahanache, Dandanache, Rică Venturiano, definită lingvistic printr-un limbaj artificial, alcătuit în principiu din neologisme de origine franceză, neadaptate, puternic codificat retoric, care sacrifică legile logicii și a cărei argumentație este una strict formală.

O altă categorie este cea a receptorilor acestui tip de discurs, care au de obicei o înțelegere limitată din punct de vedere intelectual și lingvistic, care construiesc fabulații ce contrazic scenariile aparținând competenței enciclopedice comune. Din această categorie fac parte Dumitrache,

Ipingescu și Leonida. Primii reinterpretează articolul lui Rică din necunoașterea sensurilor neologismelor, în timp ce Leonida își creează o realitate alternativă în care emite judecăți fantasmagorice despre republică, papa sau revoluție.

O altă categorie bine individualizată este reprezentată de așa-zișii îndrăgostiți reprezentată de Rică Venturiano, Chiriac, Papon, Crăcănel, Mița, Zița, Veta, Tipătescu al căror discurs este unul caracterizat prin tipicitate, în care se reiau aceleași catacreze și toposuri. Discursul este unul pastișat, în care se observă îmbinarea mai multor registre stilistice și folosirea abuzivă a neologismelor de origine franceză.

Al patrulea capitol întreprinde o analiză comparativă între comicul discursului caragialian și absurdul din piesele ionesciene din perspectiva codurilor literare: transtextual, pentru a identifica regularitățile sau abaterile de la regulile de gen, intertextual prin identificarea unei relații de filiație între cei doi dramaturgi și metatextual, prin reinterpretarea lui Caragiale ca precursor al teatrului absurdului de către Ionescu însuși sau de critica literară. Vom analiza din perspectiva legilor discursive și a regulilor sociale care guvernează politețea modul în care abaterile creează efectul de comic sau de absurd la nivelul semnificațiilor.

Textul este rezultatul participării lectorului la operațiile de decodificare prin stăpânirea unui număr de

convenții literare ce se constituie în coduri textuale. Caragiale a fost considerat un precursor al teatrului absurdului prin conturarea unei lumi pe dos, în care valorile și logica comună au fost compromise, fapt revelat prin folosirea unui limbaj care încalcă legile discursive, dar și regulile politeții. Ionescu preia de la Caragiale viziunea sumbră asupra realității pe care o redă în primul rând prin destructurarea limbajului. Absurdul ionescian este rezultatul încălcării convențiilor codului arhitextual care guvernează construcția teatrală, a raționamentului absurd și aplicării procedeelelor comicului care creează efectul de derizoriu. Analizând aceste particularități în piesele *Cântăreața cheală* și *Lecția* am observat pe de o parte transgresarea regulilor de gen prin crearea unei anti-piese care ilustrează tragedia limbajului, iar pe de altă parte, dinamitarea regulilor comportamentului social prin transformarea limbajului în instrument de putere.

Dimensiunea comică a operei dramatice a lui Caragiale este rezultatul eterogenității enunțiative ce are ca rezultat distincția netă dintre limbajul autorului și limbajul personajelor, prin care autorul instituie o relație de complicitate cu cititorul, care apare în ipostaza de complice al acestuia, de co-enunțiator. Sensul de satiră este rezultatul acestei complicități dintre polii primari ai comunicării literare, autorul și lectorul, deoarece revine în sarcina cititorului

recunoașterea strategiilor folosite de autor, grație competenței sale comunicaționale și literare.

Utilizând studii de lingvistică textuală, teoria discursului și a argumentației, pragmatică, cercetarea actuală și-a propus o interpretare modernă asupra discursului dramatic caragialian și ridicarea lui la nivel exegetic în circulație europeană.

BIBLIOGRAFIE

A. Surse

I.L.Caragiale, *Opere*, I-II 1959, III-IV 1962,1965, ediție de Al. Rosetti, Șerban Cioculescu și Liviu Călin, București, Editura pentru Literatură.

Comediile lui I.L.Caragiale (Introducere, comentarii, dosar critic, note și bibliografie adnotată de Liviu Papadima), București, Humanitas, 1996.

Eugène Ionesco, 1994, *Teatru* I, II, III, IV (Traducere și cuvânt înainte de Dan C. Mihăilescu, București, Editura Univers.

B. Studii

Adam, Jean-Michel, 1990, *Éléments de linguistique textuelle, théorie et pratique de l'analyse textuelle*, Liège, Mardaga.

Adam, Jean-Michel, 2004, *Linguistique textuelle. Des genres de discours aux textes*, Nathan/SEJER

Adam, Jean-Michel, 2008, *Lingvistică textuală*, Institutul European, Iași.

- Adam, Jean-Michel, 2009, *Textele. Tipuri și prototipuri*, Iași, Editura Institutul European.
- Adam, Jean-Michel, 2011, *Genres de récit. Narrativité et généricité des textes*, Harmattan-Academia.
- Anscombre, Jean-Claude, Ducrot, Oswald, 1998, *L'Argumentation dans la langue*, Liège Mardaga.
- Anscombre, Jean-Claude, 1994, *Proverbe et formes proverbiales: valeur évidentielle et argumentative* în *Langue française*, no.102, p. 95-107.
- Arvinte, Vasile, 2007, *Normele limbii literare în opera lui I. L. Caragiale*, Iași, Casa Editorială Demiurg.
- Barthes, Roland, 1964, *Essais critiques*, Paris, Éditions du Seuil.
- Barthes, Roland, 1966, *Introduction à l'analyse structurale des récits*, în *Communication*, no. 8, p. 1-27.
- Berrendonner, Alain, 1981, *Éléments de pragmatique linguistique*, Paris, Les Éditions de Minuit.
- Boyer, Henry, 1996, *Éléments de sociolinguistique. Langue, communication et société*, Paris, Dunod.
- Beaugrande, R.-A, Dressler, W. U., 1981, *Introduction to Textlinguistics*, London, Longman.
- Bosquet, Alain, 1955, *Procédés du comique*, Paris, Combat.
- Bourdieu, Pierre, 2012, *Limbaj și putere simbolică*, București, Editura Art.

- Bremond, Claude, *Logica povestirii*, 1981, București, Editura Univers.
- Bronckart, Jean-Paul, 1994, *Le fonctionnement des discours. Un modèle psychologique et une méthode d'analyse*, Paris, Delachaux & Niestlé.
- Cazimir, Ștefan, 1967, *Caragiale. Universul comic*, București, Editura pentru Literatură.
- Cazimir, Ștefan, 1988, *I.L.Caragiale față cu kitschul*, București, Cartea Românească.
- Călin, Vera, 1966, *Metamorfozele măștilor comice*, București, Editura pentru Literatură.
- Călinescu, G., 2003, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Semne, București.
- Charolles, M., 1978, *Introduction aux problèmes de la cohérence des textes*, în *Langue française*, nr. 38, p. 7-41.
- Chomsky, Noam, 1975, *Questions de sémantique*, Paris, Editions du Seuil.
- Cioculescu, Ștefan, 1972, *Aspecte literare contemporane*, București, Editura Minerva.
- Constantinescu, Pompiliu, 1965, *Comediile lui Caragiale. Scrieri*, volumul II, București, Editura pentru Literatură.
- Cornea, Paul, 1998, *Introducere în teoria lecturii*, Iași, Polirom.

- Coșeriu, Eugen, 2009, *Omul și limbajul său*, Iași, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza.
- Cvasnîi Cătănescu, Maria, 2001, *Elemente de retorică românească*, Editura All, București.
- Defays, Jean-Marc, Rosier, Laurence, 1999, *Approches du discours comique*, Paris, Mardaga.
- Dima, Sofia, 2000, *Lectura literară – un model situațional*, Iași, Editura Ars Longa.
- DSLRL, Dubois, Jean et al., *Le dictionnaire de linguistique et des sciences du langage*, Paris, Larousse.
- Ducrot, Oswald, 1991, *Dire et ne pas dire*, Hermann, Paris.
- Ducrot, Oswald, 1984, *Le dire et le dit*, Paris, Éditions de Minuit.
- Eco, Umberto, 1991, *Lector in fabula*, București, Editura Univers.
- Ernst, Gilles, 2010, *Clichés et stéréotypes chez Ionesco*, Actes du XVIe Séminaire de Didactique Universitaire, Cluj, Echinoc, p.47- 68.
- Esslin, Martin, 1977, *Théâtre de l'Absurde*, Paris, Éditions Buchet/Chastel.
- GALR, coord. Guțu-Romalo, Valeria, 2008, *Gramatica limbii române*, I Cuvântul, II Enunțul, București, Editura Academiei.
- Genette, Gérard, 1994, *Introducere în arhitext. Ficțiune și dicțiune*, București, Editura Univers.

- Gheție, Ion, 1978, *Istoria limbii române literare*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Goffman, Erving, 1974, *Les rites d'interaction*, Paris, Éditions de Minuit.
- Greimas, Algirdas Julien, 1966, *Sémantique structurale. Recherche de méthode*, Paris, Larousse.
- Grice, Herbert Paul, 1979, *Logique et conversation*, Communications, 30, p.57-72.
- Grize, Jean-Blaise, 1996, *Logique naturelle et communications*, Paris, Presses Universitaires de France.
- Hamon, Philippe, 1972, *Pour un statut sémiologique du personnage*, în *Littérature*, no. 6, p. 86-110.
- Hăulică, Cristina, 1981, *Textul ca intertextualitate*, București, Editura Eminescu.
- Hobjilă, Angelica, 2012, *Comunicare, discurs, teatru. Delimitări teoretice și deschideri aplicative*, Iași, Institutul European.
- Hornville, Robert, 1992, *La Cantatrice chauve, La leçon*, Paris, Hatier.
- Hristea, Theodor, 1984, *Sinteze de limba română*, București, Editura Albatros.
- Ibrăileanu, Garabet, 1975, *Numele proprii în opera comică a lui Caragiale*, în *Scriitori români și străini*, București, Editura pentru Literatură.

- Ionesco, Eugène, 1992, *Note și contranote*, București, Humanitas.
- Ionescu-Ruxândoiu, Liliana, 1999, *Conversația: structuri și strategii*, București, Editura All.
- Iorgulescu, Mircea, 1988, *Eseu despre lumea lui Caragiale*, București, Cartea Românească.
- Irimia, Dumitru, 2004, *Gramatica limbii române*, Iași, Editura Polirom.
- Jendillon, Jean-François, 1997, *L'analyse textuelle*, Paris, Armand Colin.
- Jouve, Vincent, 1992, *Pour une analyse de l'effet-personnage*, în *Littérature*, no. 85, p.103-111.
- Kerbrat-Orecchioni, Catherine, 1980, *L'énonciation de la subjectivité dans le langage*, Paris, Armand Colin.
- Kerbrat-Orecchioni, Catherine, 1984, *Pour une approche pragmatique du personnage théâtral* în *Pratiques*, no. 41, p. 46-62.
- Kerbrat-Orechionni, Catherine, 1990, *Les interactions verbales*, tome I, II, Paris, Armand Colin.
- Kerbrat-Orecchioni, Catherine, *L'absurde dans les dialogues de Ionesco*, în *Actes du XVIe Séminaire de Didactique Universitaire*, Cluj, Echinoux, p. 9-46.
- Kristeva, Julia, 1980, *Problemele structurării textului* în *Pentru o teorie a textului*, București, Editura Univers.

- Lane, Philippe, 2007, *Periferia textului*, Iași, Institutul European.
- Larthomas, Pierre, 1980, *Le langage dramatique*, Paris, Presses Universitaires de France.
- Leech, Geoffrey, Noam, 1983, *Principles of Pragmatics*, New York, Longman.
- Lefter, Diana, 2013, *Théâtre et mythe. Mythe et théâtre*, Craiova, Editura Universitaria Craiova.
- Maingueneau, Dominique, 2007a, *Discursul literar*, Iași, Editura Institutul European.
- Maingueneau, Dominique, 2007b, *Analiza textelor de comunicare*, Iași, Editura Institutul European.
- Maingueneau, Dominique, 2007c, *Pragmatică pentru discursul literar*, Iași, Institutul European.
- Maingueneau, Dominique, 2008, *Lingvistică pentru textul literar*, Iași, Institutul European.
- Maioreescu, Titu, *Comediile d-lui Caragiale*, în *Opere*, II, București, Minerva, p. 39-51
- Mancaș, Mihaela, 1978, *Forme de monolog parodiat la Caragiale*, în *Studii și cercetări lingvistice*, București, Editura Academiei, p. 563-566.
- Mancaș, Mihaela, 2005, *Limbajul artistic românesc modern. Schiță de evoluție*, București, Editura Universității din București.

- Martin, Robert, 1983, *Pour une logique du sens*, Paris, Presses Universitaires de France.
- Moeschler, Jacques, 1990, *Conversation, cohérence et pertinence*, în Réseaux, vol. 8, no. 71-5, p. 79-104.
- Moeschler, Jacques, 1982, *Dire et contredire, Pragmatique de la négation et acte de réfutation dans la conversation, Thèse de doctorat*, Berne - Francfort / M Peter Lang.
- Moeschler, Jacques, Reboul, Anne, 1999, *Dictionar enciclopedic de pragmatică*, Cluj, Editura Echinox.
- Pavel, Toma, 1992, *Lumi ficționale*, București, Editura Minerva.
- Perelman, Chaïm, Olbrechts-Tyteca, Lucie, 1958, *Traité de l'argumentation*, Paris, Presses Universitaires de France.
- Perelman, Chaïm, 2012, *L'empire rhétorique. Rhétorique et argumentation*, Paris, Librairie Philosophique J. Vrin.
- Petitjean, André, 2003, *Problématisation du personnage dramatique*, în Pratiques, no. 119/120 , p. 67-68.
- Petöfi, Janos, Sandor, Sözer, Emel, 1988, *Static and Dynamic Aspects of Text Constitution*, Berlin, Walter de Gruyter.
- Picon, Gaëtan, 1960, *Panorama de la nouvelle littérature française*, Paris, Éditions Gallimard.
- Piru, Alexandru, 1994, *Istoria literaturii române*, București, Editura Grai și suflet – cultură națională.

- Plett, Heinrich, 1983, *Știința textului și analiza de text*, București, Editura Univers.
- Popa, Marian, 2010, *Comicologia*, București, Editura Semne.
- Pruner, Michel, 2003, *Les théâtres de l'absurde*, Paris, Éditions Nathan/Vuef.
- Puiu, Dana, 2002, *Parodia în teatrul modern și postmodern*, București, Editura Paralela 45.
- Rastier, François, 1987, *Sémantique interprétative*, Paris, Presses Universitaires de France.
- Roventă-Frumușani, Daniela, 2005, *Analiza discursului. Ipoteze și ipostaze*, București, Editura Tritonic.
- Ruxăndoiu, Pavel, 2003, *Proverb și context*, București, Editura Universității din București.
- Schöne, Marjorie, 2009, *Le théâtre d'Eugène Ionesco: Figures géométriques*, Paris, L'Harmattan.
- Stati, Sorin, 1990, *Le transphrastique*, Paris, Presses Universitaires de France.
- Sorescu, Roxana, 1976, *Metamorfoze ale liricii erotice în Structuri tematice și retorici-stilistice în romantismul românesc (1830-1870)*, București, Editura Academiei.
- Spiță, Doina, 2003, *Les connecteurs en français et en roumain*, Iași, Institutul European.
- Șerbănescu, Andra, 2002, *Întrebarea. Teorie și practică*, Iași, Editura Polirom.

- Todorov, Tzvetan, 1966, *Les catégories du récit littéraire*, în *Communication*, no. 8, p. 125-15.
- Tomuș, Mircea, 2012, *Pentru un alt Caragiale*, București, Editura Academiei Române.
- Tucan, Dumitru, 2015, *Eugène Ionesco. Teatru, metateatru, autenticitate*, Timișoara, Editura Universității de Vest.
- Tușescu, Mariana, 1998, *L'argumentation. Introduction à l'étude du discours*, București, Editura Universității din București.
- Ubersfeld, Anne, 1996, *Lire le théâtre I, II, III*, Paris, Belin.
- Vasiliiu, Emanuel, 1990, *Introducere în teoria textului*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Vianu, Tudor, 1968, *Studii de stilistică*, București, Editura Didactică și Pedagogică.
- Vianu, Tudor, 1969, *Estetica*, București, Editura pentru Literatură.
- Vignaux, Georges, 1981, *Énoncer, argumenter: opérations du discours, logiques du discours* în *Langue française*, Paris, Larousse, 1981, p. 91-116.
- Vlad, Carmen, 1994, *Sensul, dimensiune esențială a textului*, Cluj-Napoca, Editura Dacia.
- Zafiu, Rodica, 2005, *Conjuncțiile adversative în limba română: tipologie și niveluri de incidență*, în *Limba română –*

structură și funcționare, București, Editura Universității din
București, p. 243-258.